

Sr.

Verhalen over waardig
ouder worden

NUMMER 2, OKTOBER 2010

THEMA ZIN

Over een zinvol bestaan
en wat daarbij komt kijken.

DOSSIER JAARCONGRES 2010

Over waardige zorg en de rol
van de vrijwilliger.

Wat
beweegt
jou?

Zonnehuis

Inhoud

Thema:

Zin

PRIKKELS

Ik ben omdat wij zijn

Geestelijk verzorger Peterjan van der Wal over zingeving

04

FORUM

Geachte premier,

Vier geëngageerde oproepen aan de nieuwe premier om de zorg goed en betaalbaar te houden

20

ACHTERGROND

De kunst van het luisteren

Twee rapporten en drie reacties vanaf de werkvloer

22

DUO-INTERVIEW

Een zinvolle dag

op Zorgboerderij Schildmeer

26

en verder...

06 Samen uit, samen thuis

08 Pronkstuk

18 Jouw inzet helpt

28 Waar ruimhartigheid toe leidt

30 Service

31 Adressen en telefoonnummers

DOSSIER

Vereniging Vooruit

Kunnen Zonnehuis-vrijwilligers een stabiele basis gaan vormen voor een dragende ledengemeenschap? Verslag van een verkenning, in woord en beeld

10

OPEN EN BLOOT

Op je gevoel afgaan

Robotdieren die gevoelens oproepen? De dementieprofessionals van Ideon spreken van een veelbelovende ontwikkeling

14

REPORTAGE

De grote verhuizing

Sr. volgde Henk bij zijn verhuizing naar Zonnehuis Oostergast.

“Mijn dochter zal het hier prachtig vinden”

16

Coverbeeld: Vrijwilliger Rob de Vries temidden van de senioren die hij naar het zwembad vervoert (zie ook pag. 18-19)

Zonnehuis

COLOFON

Vereniging Het Zonnehuis wil laten zien op welke manier je plezierig kunt wonen en werken in de zorg. Ook de inzet van vrijwilligers, familie en naasten draagt bij aan waardig ouder worden en het vormen van een zorggemeenschap.

Sr. is een uitgave van Vereniging Het Zonnehuis en de Zonnehuis Groep. Sr. verschijnt driemaal per jaar (tweemaal in 2010) en is een special interest magazine voor leden en donateurs van Vereniging Het Zonnehuis, en voor iedereen met interesse in waardige zorg. Sr. heeft een oplage van circa 5.100 exemplaren. ISSN-nummer: 2210-528x

HOOFDREDACTIE

Daniëlle Swart

EINDREDACTIE

Total Identity

REDACTIE EN COLUMNS

Sieds de Boer, Gabriëlle Kuijer, Renson van Tilborg, Peterjan van der Wal, Jenny Luppens

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

Antoinette Borchert, Erik olde Hanhof, Hollandse Hoogte, Redmar Kruithof, Aatjan Renders

CONCEPT EN VORMGEVING

Sieds de Boer, Julius van der Woude, Erik olde Hanhof

DRUK

VandenBoogaard, Oisterwijk

REDACTIEADRES SR.

Vereniging Het Zonnehuis
Professor Bronkhorstlaan 10
kantoorpand 86
3723 MB Bilthoven
Postbus 680
3720 AR Bilthoven
T (030) 22 96 070
info@vereniginghetzonnehuis.nl

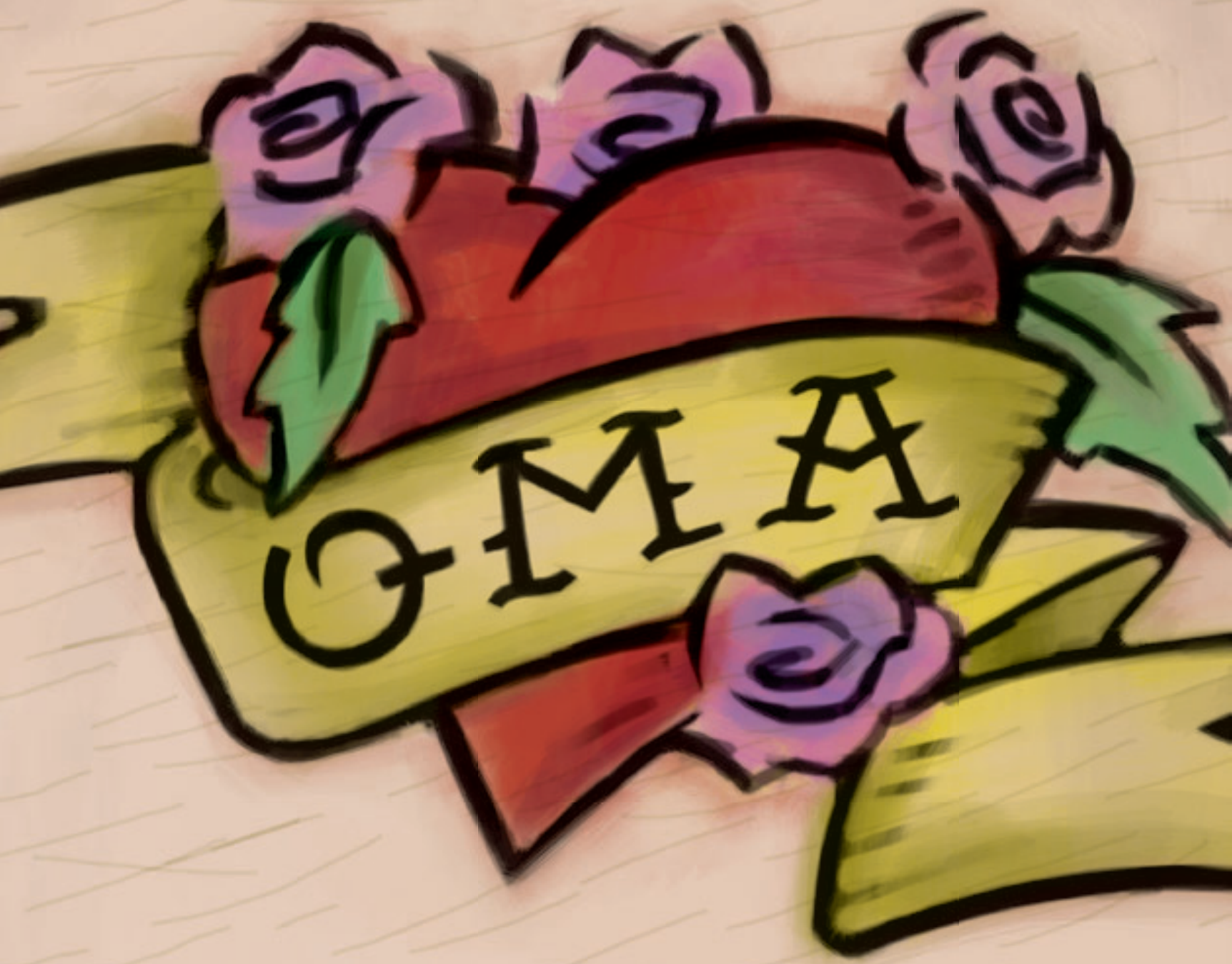
Zin

De kop is eraf, zeggen ze wel eens. Dat geldt ook voor dit tweede nummer van Sr. – Verhalen over waardig ouder worden. Tijdens de Algemene Ledenvergadering van Vereniging Het Zonnehuis op 4 juni jl. in Bilthoven presenteerden we de eerste uitgave. Dat jaarbericht stond in het teken van de relatie tussen Vereniging en Zonnehuis Groep, en de jaarcijfers. De reacties van Sr.-lezers maakten ons een beetje verlegen: mooi blad, frisse uitstraling, goede inhoud, je ziet het echte oud(er) worden en de hulp daarbij, prima initiatief en het ruikt nog lekker ook! Natuurlijk zijn er verbeterpunten en sloop er toch een fout in, maar de keuze voor een nieuwe vormgeving en redactieformule slaat aan. Samen met collega's uit de Zonnehuis Groep geeft de redactie invulling aan interviews, reportages en nieuws. Dit geeft zin in meer.

Dit nummer van Sr. gaat over de beleving van de cliënt en zijn directe omgeving. Wat zorgt ervoor dat je je ergens thuis voelt, en wie en wat zijn daarbij belangrijk? De rubriek Pronkstuk laat zien wat voor iemand dat speciale gevoel heeft en zin geeft aan het leven. En in Forum krijgt de nieuwe minister-president suggesties om na te denken over komende bezuinigingen in de zorg en een oproep over hoe belangrijk het is om trots op je werk te kunnen zijn.

Ten slotte aandacht voor het jaarlijkse congres Waardige Zorg dat dit jaar in Het Zonnehuis Zwolle is gehouden. Dit was ook een moment om het afscheid van het oude bestuur van Vereniging Het Zonnehuis te markeren en kennis te maken met de vijf nieuwe bestuursleden. Voorzitter Maarten den Ottolander gaf aan waar de prioriteiten van Vereniging Het Zonnehuis liggen voor de komende tijd. Kenniscentrum Ideon voor Dementie Professionals en inzet voor waardige zorg staan hierbij voorop. Sr. is berichtgever en houdt u op de hoogte. Wij hebben er zin in!

Daniëlle Swart
Hoofdredacteur Sr.

Ik ben omdat wij zijn

Op zoek naar de oratie van Cees Hertogh, kersvers hoogleraar Ethiek van de zorg voor kwetsbare ouderen aan de VU, stuitte ik op een column in het dagblad Trouw van zijn vakbroeder Bert Keizer. De titel luidde: 'Ons bestaan is ondenkbaar zonder anderen'. Keizer slaat hiermee de spijker op zijn kop, maar in moderne westerse oren klinkt het als vloeken in de kerk. "Ikke zellef doen", zegt de kleine wereldburger al. De drang naar onafhankelijkheid zit er kennelijk al vroeg in. Eenmaal het luierstadium ontgroeit, kan het ons niet snel genoeg gaan naar zelfstandigheid. Wie niet (langer) met een stel gezonde benen – en hersens – gezegend is, kan rekenen op meewarige blikken, of een afgewend gelaat. Om niet de eigen angst onder ogen te hoeven zien voor het verlies van menselijke waardigheid. Een leven dat in onze ogen ontdaan is van elke zin en betekenis. Want hoewel wij allemaal in luiers zijn begonnen, wij willen er niet in eindigen, aldus Cees Hertogh.

Hoe kwetsbare ouderen hun leven zelf ervaren, daar is tot op de dag van vandaag maar beschamend weinig algemeen over bekend. Al dragen mensen als Cees Hertogh, maar ook de vele initiatieven gebundeld in het Expertisenetwerk Levensvragen en Ouderen, zeker bij aan meer kennis en ervaring. Wie zijn oor bij kwetsbare ouderen zelf te luisteren legt, komt tot verrassend andere inzichten dan in de samenleving voor waar worden aangenomen. Ondanks alle serieuze vragen en beperkingen heeft het leven voor hen wel degelijk zin, zolang maar aan een aantal basisvoorwaarden wordt voldaan: liefdevolle zorg en aandacht, serieus genomen worden en volwaardig mee mogen doen. Zin wordt steeds meer ervaren in het (nog) van betekenis zijn voor anderen, de behoefte aan gemeenschap groeit.

De vraagtekens die blijven: "Hoe kan ik verder zonder mijn overleden of door de omstandigheden duurzaam gescheiden partner?" of "Hoe kan ik mij een beetje thuis gaan voelen op de plek waar ik noodgedwongen moet wonen?" vragen niet zozeer om een oplossing, maar eerder om begrip, een luisterend oor, een samen zoeken naar een begaanbare weg en liefdevolle nabijheid.

Zorg en aandacht zijn relationele begrippen. We hebben zorg en aandacht voor elkaar. Daarin kunnen

we veel betekenen voor elkaar. Een zorggemeenschap waarin kwetsbare ouderen, hun familie, vrienden, vrijwilligers en zorgprofessionals eendrachtig samenwerken en elkaar leren verstaan en waarderen, geeft daar vorm en inhoud aan.

Een leven zonder zin is geen leven. Een leven zonder anderen ook niet. Gelukkig zijn er mensen die dat ook zo al begrepen hadden. Naast toegewijde zorgprofessionals en betrokken familieleden en vrienden, zijn dat al die vrijwilligers in de zorg die er willen zijn voor anderen. En daar de zin van ervaren – voor die ander en voor hun eigen leven.

PETERJAN VAN DER WAL

is als geestelijk verzorger verbonden aan Zorgcombinatie Nieuwe Maas in Vlaardingen. Momenteel is hij programmaleider Zorggemeenschap 2.0 en bereidt hij – mede ondersteund door Vereniging Het Zonnehuis – een proefschrift voor over de vraag wat het leven de moeite van het leven waard maakt voor (zorg)afhankelijke ouderen.

Het Expertisenetwerk levensvragen en ouderen wil ervoor zorgen dat ouderen, zeker als ze kwetsbaar zijn, kunnen rekenen op aandacht voor en ondersteuning bij hun levensvragen. En dat vrijwilligers en beroepskrachten kunnen rekenen op training en ondersteuning bij het omgaan met deze vragen. Ook in het maatschappelijk debat zet zij dit thema op de kaart. Vereniging Het Zonnehuis is met negen anderen kernpartner in dit netwerk. Zij wordt daarin vertegenwoordigd door de auteur van deze column. Mede door haar betrokkenheid zijn de afgelopen drie jaar verschillende waardevolle methoden en handreikingen tot stand gekomen.

www.netwerklevensvragen.nl

Kom mee naar buiten állemaal

Al voor de 18e keer rollen bewoners van verpleeg- en reactiveringscentrum Randerode in Apeldoorn de paden op en de lanen in. Met dank aan familieleden en vrijwilligers. "Buiten zie je meer."

Wandelvierdaagsen zijn er in heel Nederland en voor alle leeftijden. Waarom dan niet voor mensen die in een verpleeg- of verzorgingscentrum wonen? Deze gedachte leidde in 1992 tot de eerste rolstoelvierdaagse in Apeldoorn. Tegenwoordig verzamelen bewoners uit alle locaties van Zorggroep Apeldoorn en omstreken zich bij locatie Randerode voor vier afwisselende routes door bossen en langs velden. "Ruim 170 bewoners lopen of rollen mee", vertelt Herma Kieft, medewerker Recreatie en Ontspanning. Een bries brengt deze mooie juni-avond de geur van vlierbloesem naar ieders neus. De zintuigen worden geprikkeld, iedereen geniet enorm. "Rozen zijn mijn lievelingsbloemen", vertelt Joke Holtman-Wiegels. Nu heeft ze haar handen vol met boterbloemen. Ze laat ze trots zien aan een politieagente – de politieacademie in Apeldoorn zet zich in om de vier dagen vlot en veilig te laten verlopen.

Meneer M. Van Gulp vindt het op een gegeven moment wel genoeg. "Zijn we er bijna? Ik heb zin in een afzakkertje."

Zijn schoonzoon Jos Hutten antwoordt: "Het is toch lekker, zo buiten?!", maar hij begrijpt het wel. Zijn schoonvader is 90 jaar; hij is moe.

Twee meisjes van het Hoenderloo College zingen de vermoeidheid weg. Zij duwen om beurten en soms samen een bewoonster die uit volle borst meezingt. Ook een aantal kleinkinderen loopt mee, het is een belevenis voor alle leeftijden. Matie van de Pol is met zijn rollator in gevecht met de hobbels en bobbels: "Na de operaties aan mijn knie en heup revalideerde ik in Randerode. Nu loop ik twee dagen mee; dat valt mooi binnen mijn revalidatieschema."

Aan vrijwilligers geen gebrek, zo lijkt het. "Ja, na een oproep in de krant stond de telefoon roodgloeiend", bevestigt Herma. Ze hoopt dat veel van hen enthousiast blijven. "Het zou mooi zijn als meer bewoners vaker buiten komen." Samen met haar collega's is ze bezig een wandelclubje op te richten. "Dan gaat een nieuwe wens van ons en veel bewoners in vervulling."

Ook eropuit?

- De Rolstoelwandelvierdaagse van Randerode is elk jaar in juni.
- Zonnehuis Zwolle heeft twee bewegwijzerde wandelroutes.
- Zonnehuisgroep Amstelland: het Rode Kruis wandelt met bewoners van Theresia en Reijgersbosch. Zonnehuis Amstelveen doet jaarlijks mee met de Amstelveense Vierdaagse.
- Zorgcombinatie Nieuwe Maas organiseert in juli een wandelvierdaagse.
- Bij Zonnehuis Doorn ontdekt u via het Schelpenrolstoelpad de Kaapse Bossen.
- Zonnehuis Oostergast maakt onderdeel uit van de wijk en biedt een veilige wandelomgeving.
- De website www.natuurzonderdrempels.nl geeft per provincie informatie over de toegankelijkheid van Nederlandse natuurgebieden.

Achterin deze Sr. vind je de adressen van de genoemde organisaties.

“Wil je nóg iets horen?”

IJsbrand Wassenberg woont sinds vier jaar in Het Zonnehuis, in de Doornse bossen. Toen hij hier kwam wonen, was hij te ziek om mondharmonica te spelen. Sinds een paar jaar heeft hij echter weer genoeg adem om een deuntje te blazen. Bij elke verjaardag of andere activiteit is hij van de partij. “Ik speel altijd en overal.”

“Dit is een Hohner Orchester Bravo, het instapmodel onder de mondorgels. Ik heb ‘m mezelf een paar jaar geleden cadeau gedaan toen ik jarig was. Het is m’n vijfde mondorgel, en in m’n nachtkastje liggen nog drie kleinere, maar die tellen eigenlijk niet mee, vind ik – je kunt ze nauwelijks vasthouden. Als je een tijd met zo’n Bravo hebt gespeeld, wordt ie vals. Dan moet ik een nieuwe.

Mijn vader speelde vroeger accordeon, en mijn broer en zus spelen mondorgel. Mijn zus spoorde me jaren geleden aan om er ook mee te beginnen. Ik heb toen zo’n ding gekocht en ben net zo lang het deuntje van Sarie Marijs gaan oefenen tot ik het kon. Ik kan geen noten lezen, maar ik heb een goed gehoor. Als ik een leuk liedje op de radio of tv hoor, dan speel ik het gewoon na – André Rieu bijvoorbeeld, of Droomland. Ik speel nu elke dag. Toen ik hier vier jaar geleden kwam wonen, was ik te ziek om te spelen. Nu heb ik er weer adem voor,

en dat is eigenlijk een wonder als je weet dat ik jaren Samson heb gerookt. Ja, ik heb het hier naar mijn zin. Ik dek twee keer per dag de tafel, ik weet precies voor hoeveel mensen ik moet dekken. En verder schilder en speel ik. Een vrijwilliger rijdt me één keer in de twee weken rond in een rolstoel en dan speel ik ook. Ik heb ‘m altijd bij me, m’n Bravo: naar het dorp of als er bewonersactiviteiten zijn in de lounge. De medebewoners vragen dan weleens om verzoeknummers, die speel ik dan gewoon uit mijn hoofd.

En ik speel ook altijd als er een verjaardag is, of als het lekker weer is en we naar buiten gaan. Ik heb zelfs weleens op de markt gespeeld in Zeist. Toen legde ik gewoon mijn pet op de grond en wat denk je: de mensen gooiden er nog geld in ook.

Ik zou ooit nog een keer zo’n zelfde mondorgel willen als Toots Thielemans. Dat is ook een Hohner, maar dan met een knopje waarmee je effecten kunt maken.

Maar dat is wel moeilijk, je moet er een goede tongslag voor hebben. Daarom blijf ik voorlopig lekker alleen de ‘C’ spelen. Weet je welk liedje fijn gaat op de C: Overall, waar de meisjes zijn – zal ik dat eens voor je spelen?”

IJsbrand Wassenberg woont in de unit Stamerbos van verpleeg- en zorgcentrum Het Zonnehuis in Doorn. Dit centrum maakt deel uit van de Stichting QuaRijn, die tevens locaties heeft in Wijk bij Duurstede, Amerongen, Veenendaal, Bunnik en Leersum. Het Zonnehuis biedt plaats aan lichamelijk zieken of gehandicapten en aan dementerende ouderen. Naast een permanente opname kent Het Zonnehuis verschillende mogelijkheden voor tijdelijk verblijf, bijvoorbeeld voor cliënten die tijdelijk komen revalideren na een ziekenhuisopname. Ook biedt Het Zonnehuis dagbehandeling voor somatische en psychogeriatrische cliënten.

A photograph of an elderly man with glasses, wearing a striped short-sleeved shirt and a gold watch. He is holding a mobile phone to his ear with his left hand and covering his mouth with his right hand, suggesting he is in a conversation where he is being discreet. The background is a solid red wall.

“Verzoeknummers van medebewoners speel ik gewoon uit mijn hoofd.”

Vereniging Vooruit

Tijdens het congres 'Waardige zorg', dat op 28 september in Het Zonnehuis Zwolle plaatsvond, was de centrale vraag: kunnen vrijwilligers van de Zonnehuis Groep een stabiele basis voor een dragende ledengemeenschap gaan vormen? Verslag van een verkenning, in woord en beeld.

Wonen en werken in een zorggemeenschap: hoe organiseren we dat in de 21e eeuw? Feit is dat het steeds moeilijker wordt om de kwaliteit van zorg – en daarmee de kwaliteit van leven van cliënten – te waarborgen. Maarten den Ottolander, de nieuwe voorzitter van Vereniging Het Zonnehuis, zette als dagvoorzitter van het congres de toon door te benadrukken dat het in de zorg om waarden gaat en daarna pas om cijfers. "Ik heb dan ook een haat-liefdeverhouding met 'waardige zorg' omdat ik vind dat in 'zorg' in essentie 'waardigheid' besloten hoort te liggen."

Waardige zorg is wat Den Ottolander betreft ook uit te leggen als informele zorg, en die krijgt een steeds belangrijker rol nu de reikwijdte van de AWBZ verder wordt ingeperkt. "Vandaar dat de toekomstige rol van de vrijwilligers vandaag centraal staat. Hoe kunnen vrijwilligers, verzorgers, bewoners, familie en naasten met elkaar een zorggemeenschap

creëren waar ze in goed overleg afspraken maken over wensen en behoeften van bewoners? Wat is er mogelijk en hoe kan dit georganiseerd worden? Hiervoor heb je goed geschoolde medewerkers nodig, maar ook heldere afspraken over wie wat doet en wat dat kost. Vereniging Het Zonnehuis helpt zorglocaties in de Zonnehuis Groep om waardige zorg zichtbaar te maken in de praktijk. Daar gaan wij ons als nieuw bestuur op concentreren."

ELKAAR ZIEN STAAN

Peterjan van der Wal is bij Zorgcombinatie Nieuwe Maas projectleider van Zorggemeenschap 2.0 (lees in Achtergrond meer hierover). Om waardige zorg zichtbaar te maken, stelde hij, moet je eerst zorgen dat mensen elkaar zien staan. "Wat wij met z'n allen proberen te doen, van manager via zorgprofessional tot vrijwilliger, is vorm te geven aan het leven, aan een zinvolle

dag, en daaruit vloeit zorg voort – in die volgorde. Ik spreek in dit verband ook liever gewoon van 'gemeenschap' om te schetsen wat we in essentie willen doen. We organiseren momenteel zogenoemde ontdekkingsbijeenkomsten waarbij alle betrokkenen op een afdeling met elkaar zoeken naar de ideale invulling van een zinvolle dag."

BEZIELING

'Zingeving' is het woord dat Zonnehuis Groep-vrijwilligers als eerste noemen als hen gevraagd wordt naar hun motieven. Dat blijkt uit een verkennend onderzoek dat Vereniging Het Zonnehuis liet uitvoeren. Hamvraag was: kunnen vrijwilligers de nieuwe leden worden van de gerevitaliseerde Vereniging? Zo ja, welke toegevoegde waarde moet de Vereniging dan bieden aan deze vrijwilligers? "Allereerst", zo stelde een van de vrijwilligers in de zaal, "is het zaak dat we een helder beeld krijgen van de koers van de

Vereniging. Welk bestaansrecht denkt de Vereniging zelf te hebben?"

Een collega-vrijwilliger vulde aan: "Ik zou een lidmaatschap overwegen als de Vereniging in staat is 'bezieling' op te wekken. Dat vind ik belangrijker dan dat de Vereniging in staat is ons praktisch te ondersteunen bij ons werk."

Het mag duidelijk zijn: deze verkenning verdient een verdiepingsslag.

Den Ottolander voelde zich in ieder geval aangesproken. "We willen er alles aan doen om niet alleen een kenniscentrum te zijn, maar ook om te helpen vrijwilligerswerk aangenamer te maken."

Martin Boekholdt, bijzonder hoogleraar Organisatie en beleid van zorg aan de VU Amsterdam, hield op zijn beurt een

pleidooi voor het praktisch vormgeven aan zorg op maat – "stapje voor stapje, kleinschalig en met oog voor de menselijke maat op de werkvloer." Hij reikte tevens het eerste boekje *Thuis Zijn* uit dat de afsluiting vormt van het project 'Houd de naaste vast', gefinancierd door Vereniging Het Zonnehuis. Dominee Gremdaat – welbekend alter ego van Paul Haenen – kreeg het laatste woord: "Laten we niet langer het negatieve en het slechte signaleren, maar juist mensen die dingen goed doen in het zonnetje zetten. De Zonnehuis-vrijwilligers zijn uit het goede hout gesneden, wees er zuinig op."

VRIJWILLIGERS

Vereniging Het Zonnehuis werkt al langer aan een traject van revitalisatie. Vanuit haar lange traditie is de richting ingezet om een dragende ledengemeenschap tot stand te brengen, de netwerkpositie te verhelderen, het debat te stimuleren, passende projecten te realiseren en voor dit alles fondsen te genereren. Onderdeel van het project 'Vereniging Vooruit' is de gerichtheid op vrijwilligers om hen als 'warme' relaties te ondersteunen in hun werk. Het gaat daarbij om de vrijwilligers die zich inzetten bij een zorgcentrum dat onderdeel uitmaakt van een van de stichtingen die aangesloten zijn bij de Zonnehuis Groep.

De complete voordracht van dominee Gremdaat kunt u nalezen op www.vereniginghetzonnehuis.nl

Waardige zorg: 12 hartenkreten

Margriet Hommes

Wendela Sandberg en Arnold Burlage

Mark Janssen

Marijke van Wijk

Henk Duijst

Een fotoverslag van het congres vind je op www.flickr.com/photos/zonnehuis

Joke Beswerda

Henk van der Stelt

Kees Schriek en Tom van der Meulen

Hetti Willemse en Tineke van den Klinkenberg

Annemarie Oosting en Greetje Versteeg

Sjef van Bommel

Dominee Gremdaat

A close-up photograph of an elderly woman with short, reddish-brown hair, smiling warmly. She is holding a large, fluffy white dog. The background is slightly blurred, showing a wall with several framed photographs and a large white daisy decoration. The lighting is soft and indoor.

JOYCE IRIK

“Mijn moeder leeft helemaal op met het zeehondje in haar armen. Haar ogen stralen en zijn niet zo wijd opengesperd en leeg als anders. Ze straalt vertedering uit en heeft een enorme glimlach op haar gezicht. Ze voelt zich zichtbaar goed en dat is ook voor mij heel waardevol. Ik zie mijn moeder weer zoals ze was: lief en zorgzaam.”

Mevrouw Irik heeft dementie en woont in het Zonnehuis Amstelveen. Haar dochter Joyce is blij met zeehondje Paro, door haar moeder ‘Moonlight’ genoemd.

Op je gevoel afgaan

Dieren kunnen vertederen. Je kunt ze aaien, knuffelen, verzorgen en je krijgt er warmte voor terug. Praktische bezwaren als uitlaten en eten geven zijn er niet bij robotdieren. En ook al weet je dat ze nep zijn, je gevoel gaat er helemaal in mee. Robotdieren zijn zo gemaakt en geprogrammeerd dat ze ons in het hart raken, aldus Barbera van der Schans, kennismanager bij Ideon, het kenniscentrum voor dementieprofessionals. Uit onderzoek met het robotzeehondje Paro blijkt dat dit in ieder geval bij vrouwen gebeurt.

De ontwikkeling van robotdieren startte begin jaren negentig in Japan. "Veel mensen daar hebben iets met technologie. En ook in Japan is de vergrijzing gaande. Begin jaren negentig kwam er meer belangstelling voor de rol van dieren in de zorg. Het werd steeds duidelijker dat dieren helpen mensen te ontspannen. Ze doen een beroep op onze ingebouwde behoefte om te zorgen." Het voordeel van robotdieren is dat ze niet uitgelaten hoeven worden, geen eten nodig hebben en geen allergie veroorzaken.

PARO EN PLEO

Pleo en Paro zijn de twee bekendste robotdieren binnen de zorg. Pleo is een dinosaurusje en ook voor kinderen bedoeld. Paro is een babyzeehond. Met hem kun je fijner knuffelen, aldus Barbera. "Hij ligt gemakkelijk in je armen, bijna net als een baby." Paro zorgt voor minder stress bij mensen met dementie, hun hersenactiviteit neemt toe en ze maken meer contact met elkaar en met de verzorgenden. Waarom niet gewoon een hond of een kat als robot? "Die staan te dicht bij ons", legt Barbera uit. "Daar is de kans veel groter dat we ons ervan bewust zijn dat het geen echt dier is. Alleen voor mensen met verder gevorderde dementie zijn zij geschikt, net als een babypop overigens."

ROBOTZORG

Robotdieren zijn sociale robots. "Ze zijn er vooral om mensen een goed gevoel te geven en onderlinge contacten te verbeteren", aldus Barbera. Er zijn ook robots die de uitvoerende zorg ondersteunen. "Bijvoorbeeld robotarmen die mensen helpen bij het eten. Ze ondersteunen een arm of brengen een lepel naar de mond." Zal in de toekomst de zorg geheel in handen zijn van robots? "Daar ga ik zeker niet van uit. Feit is dat we met zijn allen steeds ouder worden en dat er een groot tekort aan zorgpersoneel is. Dat gaat nog te vaak ten koste van aandacht voor de

bewoners. Robots kunnen hier een positieve bijdrage leveren. Als zij bijvoorbeeld bij huishoudelijke taken en het aantrekken van schoenen of bij eten kunnen helpen, dan blijft er voor de verzorgenden meer tijd over om een praatje te maken."

ZIELIG? RESPECTVOL!

Barbera heeft gemerkt dat niet iedereen enthousiast is over robotdieren in de zorg. "Sommige verzorgenden en behandelaars vinden het zielig en respectloos. Dat begrijp ik wel, hoor. Het is een raar idee. Maar als je het zelf hebt ervaren, verandert dat snel. Want de gevoelens die Pleo en Paro bij je oproepen zijn echt. Ook de gevoelens die ze oproepen bij mensen met dementie. Door het verzorgen en koesteren van deze robotdieren veranderen zij van hulpbehoevende, in zichzelf gekeerde mensen in verzorgende en sociale mensen. Ze krijgen dus weer iets om voor te leven. In mijn ogen is dat juist heel respectvol."

Op www.vereniginghetzonnehuis.nl vind je een link naar een uitzending van EenVandaag over Paro.

Technologie ondersteunt mensen met dementie

Robotdieren vormen slechts een klein onderdeel van de technologische ontwikkelingen in de zorg voor mensen met dementie. Als kenniscentrum voor dementieprofessionals volgt Ideon deze ontwikkelingen. De komende maanden is in het Ideon-gebouw een expositie ingericht over enkele veelbelovende technologische hulpmiddelen. Je maakt kennis met een computersysteem waardoor mensen langer zelfstandig thuis kunnen blijven wonen, ziet een sprekende klok en speelt een ontspanningsspel met onder andere oude televisiebeelden. Ook kun je het robotdinosaurusje Pleo knuffelen en met Ideon van gedachten wisselen, bijvoorbeeld over de rol van een robot(dier) in de zorg en de mate waarin menselijk handelen en persoonlijke aandacht vervangen kunnen worden. Bel om je bezoek te plannen (030) 22 96 050. www.ideon-dementie.nl

“Het is ruim, nieuw, licht. Fantastisch!”

Mensen zo lang mogelijk de regie laten houden over hun eigen leven, in een aantrekkelijke, levendige omgeving. Dat is in een notendop de filosofie achter de nieuwe, multifunctionele locatie Zonnehuis Oostergast van Zonnehuisgroep Noord in Zuidhorn. Wonen, welzijn en zorg op een plek middenin de samenleving. Ruim driehonderd bewoners verwisselden hun vertrouwde stek in het verpleeg- of verzorgingshuis Zonnehuis en Westerburcht voor een appartement in de nieuwe woonwijk. Eén van hen is Henk Stel (70). Hij denkt

diep na bij de vraag of hij iets mist van het ‘oude’ Zonnehuis. “Eigenlijk niet. Ik woon nu veel vrijer en ik kan me hier beter bewegen. Het is ruim, nieuw, licht. Fantastisch gewoon.”

Henk is vaak op pad en toert wat af in de omgeving, samen met vrijwilliger Sietske. Zij op de fiets, hij in zijn scootmobiel. “Sietske is als het ware mee verhuisd, gelukkig wel.” Hij drukt op een knop want hij wil graag zijn sweatshirt aan. Verzorgende Peter antwoordt dat hij er zo aan komt. Henk glundert. Prachtig vindt hij het moderne oproepsysteem.

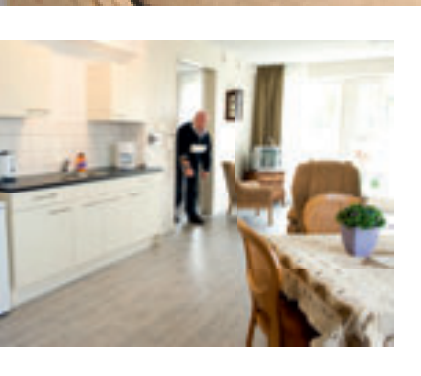
“Op de oude locatie kon je bellen. Dan wachtte je totdat er iemand kwam. Voor je gevoel duurde dat soms heel lang. Nu kan ik vertellen wat er is en overleggen we even. Heel prettig.” De deur van zijn kamer in het verpleeghuis stond altijd open. Zijn eigen, nieuwe voordeur is dicht. Het is helemaal zijn eigen (t)huis. Sinds 2000 woont Henk in het Zonnehuis. “Toen ik een beroerte kreeg, probeerde mijn vrouw Lena voor me te zorgen. Maar uiteindelijk werd dat te zwaar. Daarom woon ik hier en zij in Leek. Zij heeft mijn nieuwe appartement ingericht met vertrouwde spullen van thuis. Mijn dochter komt binnenkort ook. Ze zal het hier prachtig vinden.” Trots kijkt hij rond. Opeens gaat de bel. Henk kijkt op zijn video-intercom. En hij kijkt nog eens. “Daar heb je ze al!”, roept hij stralend. Zijn vrouw Lena, dochter Karin en kleindochters Quinty en Evy komen binnen. Karin ziet het appartement voor het eerst. “Goh, wat mooi en groot. Dit is een echt appartement. Pa, je hebt het mooi voor elkaar.” Henks dag kan niet meer stuk. Hij glundert. “Ja, ik ben er erg happy mee.”

ZONNEHUIS OOSTERGAST

Zonnehuis Oostergast is vormgegeven als een echte buurt en maakt deel uit van de nieuwbouwwijk De Oostergast in Zuidhorn. Er zijn verschillende straten met eigentijdse huizen met (zorg) appartementen, studio's en voorzieningen voor groepswonen en kleinschalig wonen. Op het 'Dorpsplein' zijn allerlei voorzieningen voor belevingsgerichte zorg, waar ook de overige wijkbewoners gebruik van kunnen maken. Denk bijvoorbeeld aan de kapper, het Grand Café, de Eetkamer van Oranje en de praktijk met (para) medische diensten.

“Ik wilde vrijwilligerswerk doen, dacht aan iets administratiefs en werd chauffeur. Sinds een tijdje zwem ik ook mee.”

VRIJWILLIGERS IN DE TOEKOMST

Onder deze naam blikt een werkgroep binnen Zonnehuisgroep Amstelland vooruit naar 2020.

Joke Hoogendoorn:

“De maatschappij verandert, de mogelijkheid van kinderen om als mantelzorgers op te treden, verandert en het aanbod aan vrijwilligers is ook in beweging. We willen graag aantrekkelijk blijven voor vrijwilligers en dus richten we ons op de toekomst.” Dat geldt ook voor de andere Zonnehuis Groep deelnemers. Met de wensen van de vrijwilligers en de zorg- en woonbehoeften van de bewoners als uitgangspunt, kunnen vrijwilligers ook op de lange termijn uitdagende en nuttige ervaringen opdoen.

Jouw inzet helpt

ROB DE VRIES

Vrijwilliger bij Zonnehuis Amstelveen

Een glimlach, een praatje, even dollen, een luisterend oor... vrijwilligers betekenen zoveel meer dan twee extra handen.

"Als ik merk dat mensen genieten, geniet ik ook." Rob de Vries was eigenaar van een internationaal expeditiebedrijf. Nu zit hij achter het stuur van een van de twee busjes van Zonnehuisgroep Amstelland in Amstelveen. "Met een team chauffeurs brengen we bewoners naar hun bestemming, en weer naar huis." Soms zit de bus vol met giechelende dames die Rob wel een charmante verschijning vinden, soms is hij met een enkele bewoner onderweg. "Bijvoorbeeld voor familiebezoek."

'Zonder transport staat alles stil,' is de slogan van het groot wegvervoer. Rob en zijn collega's zorgen ervoor dat het leven van de bewoners in beweging blijft en zo afwisselend mogelijk bovendien.

"Theaterbezoek, uitwaaien op het strand, ergens pannenkoeken eten: er zijn nog zoveel activiteiten te bedenken. Het geeft ontzettend veel voldoening zo een bijdrage te leveren aan een plezierig leven van je medemens."

Joke Hoogendoorn, hoofd recreatie & vrijwilligers, is erg blij met Rob en de vele andere vrijwilligers bij het Zonnehuis Amstelveen. "Velen van hen zijn echt betrokken bij de bewoners. Door vrijwilligers activiteiten te bieden die hen het meest aanspreken, hopen we dit ook te bevorderen." Daarom praten Joke en haar collega's uitvoerig met nieuwe vrijwilligers. "Ik zeg altijd: laat je kennen. Want het is natuurlijk veel leuker als je iets doet waar je zelf enthousiast van wordt."

Jokes ervaring is ook dat de wensen in de loop van de tijd kunnen veranderen: "Als mensen gewend zijn aan deze omgeving en de bewoners leren kennen, zien ze vaak weer nieuwe mogelijkheden." Zo rijdt Rob al langere tijd een aantal bewoners naar het zwembad. "Ik zag het eerst niet zitten om ook mijn zwembroek aan te trekken. Maar je leert de mensen in de bus beter kennen en nu zwem ik eens in de twee weken mee."

WAT BRENGT JOU IN BEWEGING?

Ben je graag buiten en gun je iedereen een frisse neus? Heb je altijd willen tuinieren maar nog nooit een tuin gehad? Wil je wat vaker naar het theater? Of zit je net als Rob de Vries graag achter het stuur en ontsluit je met een glimlach de wereld voor anderen? Met jouw inzet, je talenten, je kennis en ervaringen maak je veel mensen in zorglocaties blij. En zelf houd je er minimaal een goed gevoel aan over.

De Zonnehuis Groep deelnemers leren je graag kennen. Zie hun adresgegevens achterin deze uitgave en bel voor een afspraak.

Geachte premier,

Hoe is het met u? Naar wij hopen, treft deze Sr. u in blakende gezondheid aan. Het zal u niet ontgaan dat veel mensen zich zorgen maken over de zorg in Nederland. Op deze pagina's richten vier personen zich tot u. Zij zijn zich bewust dat zaken moeten veranderen om de zorg goed en betaalbaar te houden. De deelnemers in de Zonnehuis Groep leunen hierbij niet achterover maar zijn actief bezig met het heden en de toekomst. Zij denken en werken graag met u mee. Wij wensen u een gezonde regeerperiode.

“Stabiliteit en positiviteit hebben we nodig. Jongeren kunnen hieraan een grote bijdrage leveren.”

Geert Meenhorst

voorzitter cliëntenraad Zonnehuis Zwolle en voorzitter centrale cliëntenraad Zorgcombinatie Zwolle

“Bewoners oordelen positiever over woonzorginstellingen dan het imago doet vermoeden. Ik vraag de premier en zijn kabinet: waardeer de inzet van de ouderenzorg.”

Paul Schnabel

directeur Sociaal en Cultureel Planbureau

“Met de AWBZ zijn we uniek in onze zorg voor mensen die het echt nodig hebben. Ik roep de premier en zijn kabinet op dit te handhaven! Daarbij vraag ik: wat is uw visie op de komende decennia. Wordt de basis ‘wonen, zorg en welzijn’ nog verder uitgekleeft? De ene golf aan bezuinigingen volgt op de andere. Dat geeft veel onrust onder cliënten, bij hun familie en bij de mensen die werken in de zorg: als professional en als vrijwilliger. Stabiliteit en positiviteit hebben we nodig. Een verplichte maatschappelijk-sociale stage van jongeren kan hieraan bijdragen. Als iedere jongere zich vier maanden inzet voor zijn medemens, snijdt het mes aan meerdere kanten. Meer sociale binding, een meer positieve kijk op ouderen en de zorg, en voor cliënten de mogelijkheid om actief en betrokken te blijven.”

“De PVV maakt zich sterk voor een betere ouderenzorg. Ik ben benieuwd hoe dit zich verhoudt tot de benodigde bezuinigingen en de insteek van VVD en CDA om ouderenzorg niet te ontzien. Hierbij teken ik aan dat het beeld bestaat dat ouderen arm zijn. Maar gemiddeld genomen zijn ze er in Nederland goed aan toe. Uit ons onderzoek ‘Oudere tehuisbewoners’ blijkt dat de meeste bewoners niet ontevreden zijn over de zorg. Ze ervaren wel een gebrek aan beschikbaarheid van directe hulp en ondersteuning. Hopelijk brengen nieuwe technologische middelen daar verandering in, en maken ze het vooral ook mogelijk langer thuis te wonen. Ontwikkelingen in de geneeskunde dragen daar ook aan bij. Ieder van ons moet er overigens rekening mee houden dat we meer en meer verantwoordelijk worden voor onze eigen zorg. Het kabinet kan hierin voorwaarden scheppen. Bijvoorbeeld door te bevorderen dat mensen hun huis hebben afbetaald als ze met pensioen gaan. Ze hebben dan meer kapitaal en meer geld om zelf zorg in te kopen.”

FORUM

Prikkelende stellingen. Vragen die uitdagen tot nadenken en stellingname. Meningen vormen, meningen uitwisselen. Daarom draait het in Forum. Lees hier vier geëngageerde oproepen aan de nieuwe premier.

“Beste premier en ministers, zet de zorgcliënt en niet de zorgfinanciën centraal.”

Esther Kool
beleidsmedewerker kwaliteit,
Zonnehuisgroep Amstelland in Amstelveen

“Beste premier en ministers, zet de zorgcliënt en niet de zorgfinanciën centraal. Daarnaast vraag ik uw inzet om ervoor te zorgen dat verzorging en verpleging weer een trots vak zijn. Aangezien mensen vanuit hun hart kiezen voor de zorg omdat ze anderen willen helpen, gaan deze zaken hand in hand. De zorg zouden we niet moeten ervaren als kostenpost, maar als een positieve maatschappelijke voorziening waarin onze solidariteit samenkomt. Mensen zijn namelijk solidair met zwakkeren in onze samenleving. Met een gefundeerde visie op waardige zorg legt u de basis voor een veelbelovende en solide toekomst.”

“Beschaving is: omzien naar de ander. Dat de zorg anders kan en moet, is duidelijk. Schuif met ons bij Ideon aan tafel en ondersteun dit initiatief dat de zorg verbetert en betaalbaar maakt.”

Maarten den Ottolander
voorzitter Vereniging Het Zonnehuis

“De beeldvorming rondom ouderen is niet in evenwicht. In media en reclames gaat het vooral over vitaliteit en onbekommerd genieten van de oude dag. Maar ouder worden komt voor de meesten met gebreken en dat is geen feestje. Daarbij vraagt de financiering om nieuwe, structurele oplossingen. Dat past in onze gemeenschapzin en beschaving: we zien om naar de ander, ook wanneer er niet een directe economische bijdrage tegenover staat. De zorgsector staat hier, samen met de overheid, voor een uitdaging. Zorgorganisaties kunnen nog een behoorlijke slag maken en veel meer het voortouw nemen. Een manier is om bestaande expertise veel breder toegankelijk te maken. Daarom ben ik zo’n fan van Ideon, want zij vervult als expertisecentrum voor de zorg voor mensen met dementie een pioniersrol. Premier, ik roep u en uw ministers op om Ideon en soortgelijke initiatieven te ondersteunen. Daaruit komen namelijk breed gedragen innovaties voort voor waardige en adequate zorg, die ook het zorgbudget zullen ontlasten. Dat kunnen we nu al aantonen.”

De kunst van het luisteren

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en de Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie (NPCF) deden onderzoek naar de leefsituatie van ouderen in instellingen. Dat leverde respectievelijk de rapporten 'Oudere tehuisbewoners' en 'Uw mening, onze zorg' op. Wat ze met elkaar gemeen hebben, is dat de mening van bewoners centraal staat. Terecht, zo reageren professionals uit het veld. "Hun oordeel over de kwaliteit van onze zorg is het enige dat telt."

Bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen beoordelen hun verblijf en verzorging gemiddeld met een 7,8. Maar achter dat hoge cijfer schuilt soms een werkelijkheid die minder reden tot juichen geeft. Dat blijkt uit het grootschalige onderzoek 'Uw mening, onze zorg' van de NPCF, dat bewoners van tachtig verpleeg- en verzorgingshuizen ondervroeg. Dat leverde 10.000 ervaringen van bewoners op. Ook zijn, via publieke kanalen, 45.000 ervaringen verzameld bij mantelzorgers en vrijwilligers. Hun rapportcijfer ligt lager: 7,2.

Het zijn vooral de uitkomsten van de interviews die de gunstige cijfers bijstellen in negatieve zin. Want waarden bewoners in cijfers de goede bejegening door het personeel, als ze daarop worden doorgevraagd, vertellen ze dat er steeds minder écht contact is met de verzorgers. Ze missen persoonlijke aandacht. Ook de inzet van de medewerkers krijgt een prima cijfer. Maar uit de gesprekken blijkt dat bewoners de werkdruk erg hoog vinden en dat zij daardoor vaak lang moeten wachten. **61 procent moet bijvoorbeeld frequent wachten na het vragen van hulp. Vooral in de interviews vertellen bewoners dat ze het wachten op hulp na een val of voor de toiletgang**

'zeer vervelend' vinden. Om hulp vragen doen ze daarom liever niet, want de verzorgers 'hebben het al zo druk'.

HANDVAT VOOR VERBETERING

Verpleeg- en verzorgingshuizen richten zich met name op de noodzakelijke verzorging. Maar de bewoners ervaren dat op veel alledaagse zaken wordt bezuinigd. De NPCF constateert tevens dat diezelfde bewoners geneigd zijn loyaal te zijn aan de instelling waar ze verblijven, en dat ze milder oordelen dan (relatieve) buitenstaanders. De NPCF benadrukt daarom dat het van essentieel belang is dat instellingen hun bewoners nadrukkelijk de gelegenheid geven om vrijuit te zeggen wat zij echt van de zorg- en dienstverlening vinden. De instellingen die deelnamen aan het onderzoek hebben laten zien open en transparant te zijn. Uit hun reacties waaruit veelal grote betrokkenheid spreekt, blijkt dat ze concrete aanknopingspunten in handen hebben gekregen om de zorg te verbeteren. De NPCF roept instellingen op het gesprek met cliënten te voeren om er zo achter te komen wat goed gaat en wat knelt. Tevens benadrukt de NPCF dat het verhaal achter het rapportcijfer instellingen een handvat biedt de zorg te verbeteren.

BEWONERS ZELF AAN HET WOORD

Ook in de SCP-publicatie staat de mening van de bewoners centraal. SCP-directeur Paul Schnabel benadrukt in zijn voorwoord dat het hoog tijd is om de **158.000 ouderen die momenteel in verzorgings- en verpleeghuizen wonen**, serieus een stem te geven. Het rapport brengt, voor het eerst, op grote schaal hun leefsituatie en woonbeleving in kaart. Zo bestaat de tehuisbevolking grotendeels uit vrouwen van 70 jaar en ouder die vanwege gezondheidsredenen naar een tehuis zijn verhuisd. Ondanks de onderlinge overeenkomsten op grote lijnen is er meer diversiteit dan op het eerste gezicht lijkt. Niet alleen het karakter en de ernst van de gezondheidsproblemen, maar ook het sociale leven, de activiteiten en de financiën van bewoners lopen uiteen. En vanzelfsprekend hebben bewoners hun eigen opvattingen, behoeften en gevoelens.

VERZORGINGS- EN VERPLEEGHUIZEN: DE FEITEN

De gezondheid van de bewoners van verpleeghuizen is, vanzelfsprekend, slechter dan die van degenen in verzorgingshuizen. Problemen rondom het organiseren van zorg in de eigen woning speelden voor hen dan ook vaker mee in de keuze om in een instelling te gaan wonen. In het

tehuis ontvangen zij naast huishoudelijke hulp, ondersteuning bij de persoonlijke verzorging en bij het verplaatsen. In de verzorgingshuizen is de groep die hulp ontvangt kleiner (maar toch nog aanzienlijk) en zij ontvangen de hulp minder frequent. De meeste verzorgingshuisbewoners ontvangen wel hulp bij huishoudelijke activiteiten.

In de verzorgingshuizen woont in totaal 7% van de bewoners samen met de partner. De meeste bewoners hebben echter geen partner (meer). **De bewoners van verpleeghuizen hebben vaker een (in leven zijnde) partner (24%), maar wonen niet met deze partner samen.** In zowel verpleeg- als verzorgingshuizen vormden gezondheidsredenen voor de meeste bewoners de directe aanleiding voor de tehuisopname. In de verzorgingshuizen betreft het relatief vaak een geleidelijke verslechtering van de gezondheid; in de somatische verpleeghuizen vaak een acute ziekte.

SENIOREN WILLEN SOCIALIZEN

De meeste tehuisbewoners zijn tevreden met het leven dat ze op het moment leiden, echter één op de zeven bewoners (14%) is ontevreden. **Eén op de tien bewoners (9%) meent dat het leven**

in het huis voor hen nooit zal wennen.

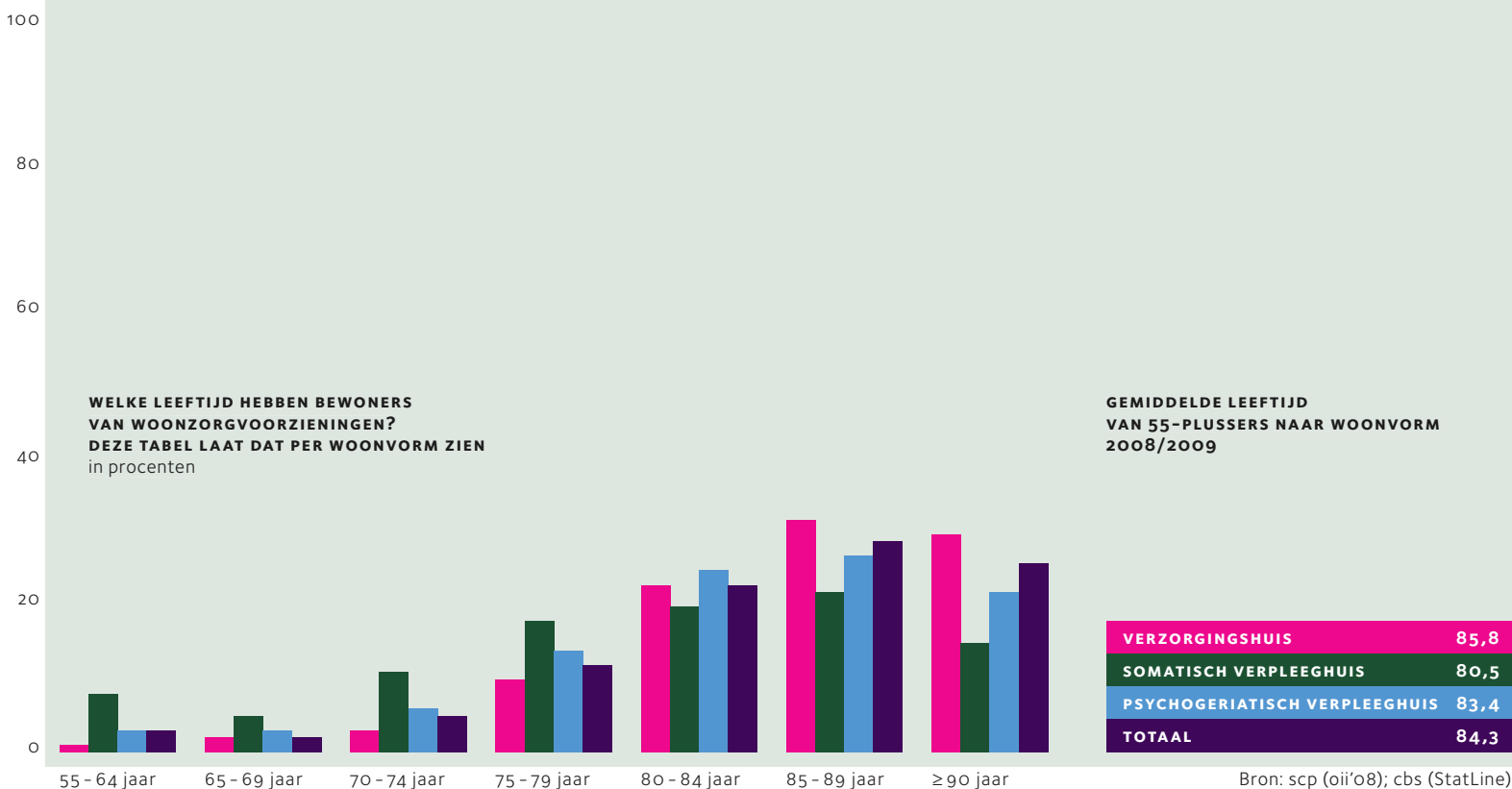
Ongeveer een derde van de bewoners van verzorgings- en somatische verpleeghuizen heeft een minder goede psychische gezondheid. Zij zijn bijvoorbeeld angstig of depressief.

De meeste tehuisbewoners hebben minimaal wekelijks contact met mensen uit hun sociaal netwerk. Deze contacten zijn vooral met de kinderen of andere familieleden. Met regelmaat bieden de familieleden ook hulp aan de oudere. In samenhang met de gezondheid van de bewoners speelt hun sociale leven zich grotendeels binnen de muren van het huis af. **Zo komt meer dan de helft van de bewoners hooguit één keer per week buiten.** Twee op de vijf verzorgingshuisbewoners en meer dan de helft van de somatische verpleeghuispatiënten zouden wel vaker naar buiten willen. Het ontvangen van bezoek van buiten komt vaker voor dan het afleggen van een bezoek buiten het huis. Daarnaast zijn er maar weinig tehuisbewoners die uitgaan, bijvoorbeeld naar een theater of de bioscoop. Een vijfde van de bewoners zou wel vaker willen uitgaan. De meesten van hen voelen zich hierin belemmerd door hun gezondheid, maar een derde noemt een andere oorzaak, vaak een gebrek aan

vervoer of een gebrek aan gezelschap of begeleiding. De recreatiezaal van het huis wordt door veel bewoners regelmatig bezocht, vooral voor de gezelligheid maar ook voor voorstellingen en spelletjes. Een kleine groep bewoners zou vaker willen deelnemen aan activiteiten, maar doet dit niet omdat er niet vaak genoeg iets (leuks) wordt georganiseerd.

WEES CREATIEF, WERK MEER SAMEN

Over het algemeen zijn de oudere tehuisbewoners tevreden over het tehuis, over de zorg die zij ontvangen en in iets mindere mate over het gebouw. Wel komt als aandachtspunt het gebrek aan tijd van het personeel naar voren. In het NPCF-onderzoek is hier ook sprake van: bewoners spraken tegen de onderzoekers hun zorg uit over verdere bezuinigingen in de zorg. Het is van belang, zo stellen de NPCF-onderzoekers, dat instellingen zichzelf steeds beter in staat stellen om te voldoen aan de wensen van bewoners door creatief om te gaan met beschikbare middelen en meer samen te werken met bijvoorbeeld vrijwilligers en welzijnsinstanties. Dat lukt sommige instellingen goed, en andere minder. Die laatste categorie zou moeten leren van de eerste.

Mirjam Zeelenberg, locatiemanager van Zorgcombinatie Nieuwe Maas, sluit zich hierbij aan. "In een kleinschalige woonlocatie hier bij Nieuwe Maas, waar zesendertig dementerende ouderen wonen, hebben we een werkgroep opgezet met als thema zorggemeenschap", aldus Zeelenberg. "Op basis van het sleutelwoord 'dialogo' hebben we onderzocht hoe de samenwerking tussen de mantelzorger, vrijwilliger, activiteitenbegeleidster en verzorgenden kan worden verbeterd. In de praktijk is dit inmiddels uitgegroeid tot een betere samenwerking. Dit was mogelijk door vooral onderling te communiceren en wensen en behoeftes van bewoners kenbaar te maken. Maar we hebben ook geleerd dat je soms informatie moet geven om hulp te kunnen verlenen. Zo hebben we nu vaste vrijwilligers die een dagdeel komen helpen op een vaste woongroep. Ze hebben hierdoor een betere band met de bewoners. Sommige bewoners herkennen de vrijwilliger en noemen hem of haar zelfs bij naam."

De bewoners leren zo ook de verzorgenden en mantelzorgers kennen. Gedurende de hele week worden er diverse activiteiten gedaan op de woongroep of in groter verband in de recreatiezaal. Zeelenberg: "Ook de mantelzorgers hebben bij ons een andere rol, ze worden gevraagd om hulp bij diverse activiteiten binnen de groep waar hun

familieid of kennis woont. Dit kan variëren van een kopje koffie zetten tot helpen met koken. Maar ook een stukje wandelen met de bewoner is prima. Onderling hebben de mantelzorgers vaak ook een goed contact. Dit komt doordat er maar zes bewoners in een groep wonen en men elkaar dus vaker tegenkomt."

Door de hulp van de vrijwilligers en mantelzorgers kunnen de activiteitenbegeleiders maar ook de zorgmedewerkers hun taken beter uitvoeren. Zeelenberg: "Het werk wordt niet altijd overgenomen maar door de hulp is het wel makkelijker. Men krijgt het gevoel weer het werk met plezier te kunnen uitvoeren. Want de bewoners zitten niet alleen in een woonkamer als de buurman nog moet worden verzorgd. Een vrijwilliger of mantelzorger is op dat moment aanwezig en zorgt voor de huiselijke sfeer en kan indien nodig gelijk de medewerker om hulp vragen. We hopen in de toekomst voor elk dagdeel een vaste vrijwilliger of mantelzorger per groep te hebben. Zodat we zo veel mogelijk wensen van onze bewoners kunnen uitvoeren."

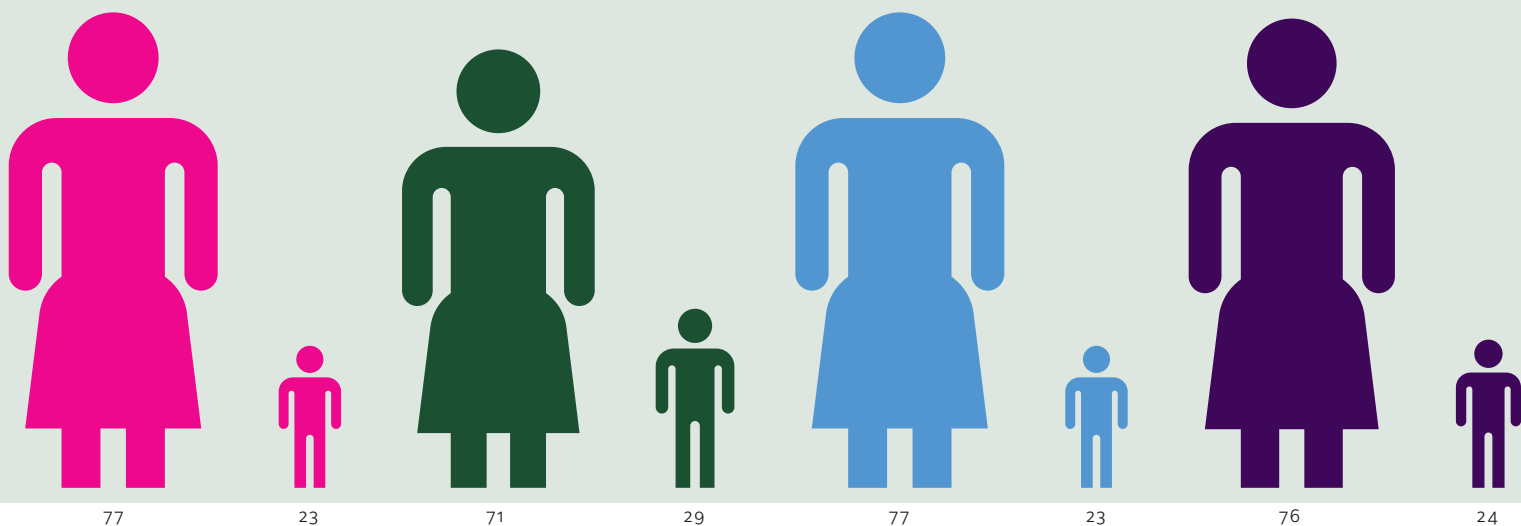
OP NAAR EEN HOGERE KWALITEIT VAN LEVEN

Bewoners geven in zowel het SCP-rapport als het NPCF-onderzoek aan dat de verzorging geregeld gehaast gebeurt en dat het personeel geen tijd en aandacht heeft voor levensvragen en een vertrouwelijk gesprek. Bovendien zou ongeveer een vijfde van de bewoners meer sociaal contact willen. De uitkomsten doen vermoeden dat op dit terrein wat te winnen valt: oudere tehuisbewoners die aangeven 'extra' sociale contacten te hebben met verzorgenden ervaren een hogere kwaliteit van leven. In de verpleeghuizen spelen daarnaast nog andere aandachtspunten.

De verpleeghuisbewoners zijn dan ook minder positief in hun oordeel over het tehuis dan de bewoners van verzorgingshuizen. Zij ervaren een gebrek aan privacy en autonomie. Een kwart van de somatische verpleeghuispatiënten zegt dat verzorgenden zonder kloppen de kamer binnenkomen. Ook kunnen veel verpleeghuisbewoners niet zelf hun tijden van verzorging bepalen, zodat er dus weinig ruimte is voor individuele voorkeuren en behoeften.

Al met al redelijk forse conclusies: senioren willen vaker naar buiten, voelen zich opgesloten, willen meer sociale contacten en bezigheden, en niet in de laatste plaats: ze wensen als individu te worden behandeld.

WAT IS DE VERDELING MANNEN/VROUWEN IN WOONZORGVOORZIENINGEN? DEZE FIGUUR GEEFT DAT WEER PER WOONVORM
in procenten

Bert de Witte is voorzitter van de Centrale Cliëntenraad van QuaRijn, en is tevens lid van de lokale cliëntenraad van Het Zonnehuis in Doorn. In die hoedanigheid weet De Witte wat er op de werkvloer speelt. Daarnaast heeft hij – als ondernemer in ruste – een goed, praktijkgedreven oog voor managementissues. Als reactie op de conclusies uit deze rapporten wil De Witte allereerst graag gezegd hebben dat de verpleegkundigen op de afdelingen gedreven werknemers zijn, maar door de klassieke manier van werken, wekken ze bij de bewoners de indruk dat ze het te druk hebben. In operationele zin is het volgens hem zaak dat diezelfde verpleegkundigen in samenspel met hun teamleiders slimmer gaan plannen, zodat er meer tijd vrij gemaakt kan worden voor 1 op 1-zorg. “Op dit moment wordt er een try-out werkrooster geïmplementeerd op de locatie Bunninchem om dit te realiseren.” De Witte vermoedt dat veel bewoners vrezen dat ze als lastig worden gezien zodra ze commentaar hebben op de bedrijfsvoering. “Ik moedig bewoners juist aan om hun hart te laten spreken, daar wordt iedereen beter van.” Niet in de laatste plaats wil hij graag een weinig geliefd onderwerp aankaarten: “In principe moeten instellingen de organisatie zelf kunnen runnen met hun eigen personeel. Er wordt snel een beroep gedaan op vrijwilligers. Mocht men vrijwilligers willen inzetten, dan dienen ze op z'n minst financieel beloond te worden met de belastingvrije vergoedingen die de wet hieraan toekent. Daarnaast kunnen cliënten nog altijd zelf extra zorg inkopen.”

“er valt nog een hoop te winnen”

Arnold Burlage, directeur van de Zonnehuis Groep, heeft de rapporten ook gelezen en kan zich goed vinden in de bevindingen. “Als je goed luistert naar wat bewoners en verzorgers vertellen, dan hoor je een reflectie van wat er in de samenleving speelt. Niet alleen in de zorg, ook in bijvoorbeeld het onderwijs speelt een discussie over bij wie welke verantwoordelijkheden liggen en waarom. Wij, de Zonnehuis Groep, hebben al 90 jaar lang als leidraad dat de zorg voor kwetsbare mensen ons na aan het hart ligt. Tegelijkertijd zijn onze zorginstellingen de afgelopen jaren ook getransformeerd tot bedrijven, omdat dat van ons werd verlangd. Dat heeft aan de ene kant geleid tot een betere logistiek en kostenbesparing, anderzijds constateren we helaas dat procedures soms de individuele benadering in de weg zitten. Niemand vindt het leuk om in een bedrijf te wonen, dat beseffen we heel goed. Daarom zijn we druk bezig om de gemeenschapszin weer echt voorop te stellen. Twee jaar geleden zijn we een onderzoek gestart – getiteld Waarmerk – naar de normen en waarden die op de werkvloer leven. De vraag luidde: sporen de drijfveren van de verzorgers met de verwachtingen van de bewoners? De conclusie is dat de menselijke maat in de dagelijkse zorg terug moet. We werken hard aan voortdurende verbetering, opdat we onze belofte ‘Huis naar je hart’ ook daadwerkelijk kunnen waarmaken. We kunnen dat echter niet alleen, de toekomstige inrichting van de zorg is een gedeelde verantwoordelijkheid, inclusief die van bewoners en hun familieleden. Het bemoedigende nieuws hierbij is: onze recente praktijkervaringen leren dat dit de sociale binding ook ten goede komt. Het lukt steeds beter om samen afspraken te maken over wat iemand wenst en wat financieel haalbaar is. Ondanks dat er bezuinigd wordt, kun je het wel bespreekbaar maken en gezamenlijk een prettige woon- en werkomgeving scheppen.”

VERZORGINGSHUIS

SOMATISCH VERPLEEGHUIS

PSYCHOGERIATISCH VERPLEEGHUIS

TOTAAL

Bron: scp (oii'o8); cbs (StatLine)

Iedereen een zinvolle dag

Menigeen zou zeggen: je zit hier in the middle of nowhere. Maar er blijken veel liefhebbers te zijn voor de dagbesteding op het Groninger platteland. Niet zozeer de verwachte boeren en boerinnen, maar wel een banketbakker en een wethouder. Oftewel: hoe lef en ondernemerschap tot succes leiden.

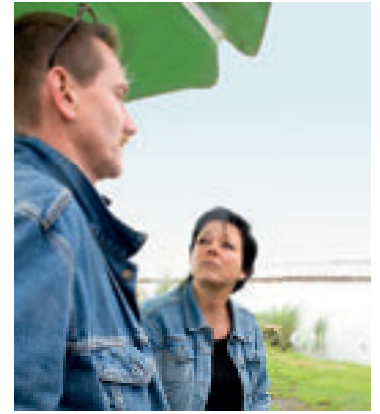
Het is op dit ochtenduur nog rustig op Zorgboerderij Schildmeer in Overschild. De schoonmaker is bijna klaar, de keuken staat gereed voor de cliënten. Zij komen zo per taxi of rolstoelbusje uit de hele regio. Om de warme middagmaaltijd voor te bereiden, te schilderen, aardappels te rooien of om uit te kijken over het Schildmeer. Het is zoals Wim Wiechers (coördinator dagbesteding) en Margriet Smith (regiomanager) voor ogen hadden.

Margriet en Wim, hoe zijn jullie op het idee gekomen op deze zorgboerderij een dagbesteding voor ouderen te starten?

Wim "Ik werkte bij een andere dagbesteding. Die ruimte was geïntegreerd in het woonzorgcentrum en zowel ik als de cliënten liepen tegen grenzen aan. Er was nauwelijks gelegenheid om naar buiten te gaan. Voor een aantal cliënten was dat geen probleem, maar voor een aantal ook

wel. Mijn ideaal is dat iedereen zijn eigen activiteiten kan doen en het stak me dat dat niet mogelijk was."

Margriet "Die instelling van Wim heb ik ook. Laat mensen zoveel mogelijk zichzelf zijn en plak ze geen etiket op. Binnen het netwerk van Zonnehuisgroep Noord ben ik daarom gaan zoeken naar mogelijkheden. Bij gemeenten, de kerk, ondernemers ... Via via werd ik gewezen op deze locatie."

Margriet Smith

Regiomanager Zonnehuisgroep Noord
Margriet is sinds 1982 werkzaam in de zorg voor ouderen.

"Een gebouw moet goed voelen. Ken je het Ufkenshuis in Siddeburen? Dat voelt goed. Bij binnenkomst ervaar ik een prettige verwondering door het gebruik van kleuren en de invulling van de ruimtes. Het huis zit 'om je heen'."

Wim Wiechers

Coördinator dagbesteding
Zonnehuisgroep Noord

Wim werkt 22 jaar in de ouderenzorg. "Ik vind het belangrijk dat je gerespecteerd wordt om wie je bent en niet om wie je was of om wat je wel of niet hebt gedaan."

Wat zijn jullie plannen?

Margriet "We zijn op zoek naar nog zo'n unieke locatie. Het liefst bij de zee in de buurt. Ook een locatie die mensen uitdaagt actief te zijn en te blijven, zonder dat het moet."

Wim "En we kijken naar woonzorgsituaties die beter aansluiten bij de manier waarop we hier werken. Als onze dagbesteding niet meer voldoende is om thuis te kunnen wonen, zou het mooi zijn als een cliënt een woonzorgvoorziening kan kiezen die hierop aansluit."

Inmiddels zijn de cliënten gearriveerd. De een leest de krant, een ander snijdt de peterselie voor de bloemkoolschotel en een derde kijkt toe. Deze kleine gemeenschap is een mooi voorbeeld van hoe ondernemerschap in de zorg kan resulteren in een dagbesteding voor ouderen, een huis naar je hart, die past in de regio.

Hoe verliep dat proces verder?

Wim "De eigenaar woont in het voorhuis van deze boerderij. Hier aan de achterkant, de voormalige deel, had zijn dochter al een zorgboerderijvoorziening voor kinderen met een ontwikkelings- en/of hyperactiviteitsstoornis. In de weekenden en schoolvakanties logeren deze kinderen hier. Maar door de week was het leeg."

Margriet "Die dochter woont hiernaast. Je kunt wel nagaan dat goede afspraken essentieel zijn, want je zit altijd op elkaars lip. Maar het klikt. Zij denken ook met ons mee en samen hebben we een plan gemaakt. Voor onze organisatie heb ik dat uitgewerkt in een ondernemingsplan."

Wat komt er bij zo'n ondernemingsplan kijken?

Margriet "Dat gaat veel verder dan alleen de kosten en de baten op korte en lange termijn. We moeten natuurlijk ook zorgen dat het met de brandveiligheid en persoonlijke veiligheid goed zit, dat alles toegankelijk is voor mensen in een rolstoel, en zorgen voor voldoende gekwalificeerd personeel en voldoende geschikte vrijwilligers."

Wim "Dan kom je ook zaken tegen waarvan je niet kunt voorspellen hoe dat gaat. In de schoolvakanties zijn hier overdag zowel de ouderen als de kinderen. Vooraf leefden daar bij sommigen vraagtekens over, maar we hadden er voldoende vertrouwen in. En wat blijkt: zowel de kinderen als onze cliënten vinden het mooi. Een mooie meevaller was ook de ontvangst in het dorp; veel inwoners helpen ons op de een of andere manier."

Maar de financiën zijn wel belangrijk...

Margriet "Uiteraard. We hebben er een vastgoedadviseur bij gehaald. Op basis van wat er was en wat er nog moest komen, heeft hij aangegeven wat een reële huur is."

Wim "En er moest nogal wat aangepast worden. We hebben veel laten doen, maar er ook zelf aardig wat tijd in gestoken. De eigenaar trouwens ook. Hij was en is heel betrokken en via vrienden en kennissen van hem hebben we veel kunnen realiseren."

De locatie is uniek. Geldt dat ook voor de dagbesteding die jullie bieden?

Wim "Of het allemaal enig is in zijn soort, weet ik niet. De locatie, de omgeving hebben we vooral gekozen om mensen de gelegenheid te geven dat te doen wat zij willen. We bieden hen het 'normale leven'. Als mens-tot-mens gaan we met elkaar om, niet als cliënt en begeleider. We hebben het gezellig samen, maar we doen geen groepsactiviteiten. Als we jam maken, doen mensen mee omdat ze dat willen, niet omdat het moet. Ze kunnen op dat moment ook de konijnen verzorgen, vissen, onkruid wieden of erbij komen zitten en kijken. We willen zoveel mogelijk de alledaagse dingen doen. We nemen de mensen zo min mogelijk uit handen, maar geven natuurlijk wel de begeleiding en zorg die ze nodig hebben."

Margriet "Dat betekent ook dat het hier niet voor iedereen prettig is. Mensen die graag alles samen doen en volop aandacht en zorg krijgen, zullen het hier minder naar hun zin hebben."

Hoe is het sinds de start in 2008 verlopen?

Wim "Veel beter nog dan we hadden verwacht. We konden niet meteen met volle bezetting starten, maar inmiddels hebben we alle dagen twaalf cliënten en daarmee zitten we aan onze top. Er is ook een wachtlijst. Dat vind ik voor de betrokkenen erg spijtig."

Margriet "Financieel draait het fantastisch. Winst hoeven we niet te maken, dus wat overblijft, investeren we weer in middelen en menskracht. Vanwege dat succes kijken we weer verder."

Waar ruimhartigheid toe leidt

Vereniging Het Zonnehuis zet zich in voor waardige zorg. Deze missie is na bijna 90 jaar nog steeds actueel. Dit wordt onderstreept door het project 'Houd de naaste vast', dat mede gefinancierd is uit eigen contributies en donaties. Daniëlle Swart, manager communicatie & fondsenwerving bij Vereniging Het Zonnehuis, is trots op het resultaat: een serie van drie boekjes met verhalen over wonen en werken in de ouderenzorg.

Na de boekjes Thuis Wezen, Gesprekken over waardige zorg (interviews met bewoners, naasten en medewerkers) en Thuis Voelen, Gids voor naasten en verpleeghuis als bondgenoten in waardige zorg (lessen in de praktijk) is tijdens ons congres 'Waardige Zorg' op 28 september de derde uitgave Thuis Zijn gepresenteerd. Een tiental bestuurders in de zorg komt aan het woord en een vijftal verpleeghuizen die voorop lopen met vernieuwende zorgconcepten. Deze trilogie laat zien waar Vereniging Het Zonnehuis op inzet als het gaat om waardige zorg, aldus Daniëlle Swart. "Het project is mede mogelijk gemaakt door subsidie van de fondsen voor ouderen in Nederland. Dankzij hun steun kunnen we onze visie op waardige zorg manifest maken en delen met iedereen in ons speelveld."

EYEOPENERS

Het eerste boekje Thuis Wezen, heeft z'n weg gevonden naar vele lezers. Inmiddels is een tweede druk verschenen die ook al bijna door zijn voorraad heen is. Van de praktijkgids Thuis Voelen zijn tot nu toe honderden exemplaren tegen kostprijs verkocht. Swart: "De reacties op beide publicaties zijn zeer positief en de voorstellen en tips die we in de gids doen worden als eye-openers ervaren en opgepikt."

De gids werd genomineerd voor de Zorgverbeteraarsprijs 2009 van Agis. Daarnaast werd de gids als best practice genoemd in de brief 'Naast en met elkaar' die staatssecretaris Jet Bussemaker in 2009 aan de Tweede Kamer heeft gezonden en die ingaat op de relatie tussen informele en formele zorg.

Al met al hebben Thuis Wezen en Thuis Voelen bijgedragen om waardige zorg maatschappelijk en politiek hoog op de agenda te krijgen, meent Swart. "Thuis Zijn, met als ondertitel 'Staan voor waardige zorg. Bestuurders aan het woord en verpleeghuizen in beeld', is wat dat betreft een mooie afsluiter."

JOUW BIJDRAGE TELT EN MAAKT WAARDIGE ZORG MOGELIJK

Zie www.vereniginghetzonnehuis.nl voor meer informatie over de Vereniging en over de projecten, onderzoeken en publicaties die wij ondersteunen.

BEN JE NOG GEEN LID OF DONATEUR?

We heten je van harte welkom:
telefoon (030) 22 96 070 of
info@vereniginghetzonnehuis.nl.

“Film blijkt een mooi sociaal bindmiddel”

VOLLE ZALEN

De heer Berkel uit Veenendaal is al jarenlang trouw lid van Vereniging Het Zonnehuis. Als vrijwilliger organiseert hij een keer per maand een filmvoorstelling in een zorginstelling in zijn woonplaats. “Van natuurfilms tot komedies. Ik heb altijd een volle zaal, de bewoners stellen het zeer op prijs. Zozeer dat ik nu in gesprek ben met de directeur om het wat vaker te doen. Kleine moeite, groot gebaar – film blijkt wat dat betreft een mooi sociaal bindmiddel.”

NIEUW BESTUUR

Vereniging Het Zonnehuis gaat haar beleid aanscherpen op de volgende thema's: het eigen kennis- en innovatiecentrum Ideon voor dementieprofessionals, de rol van vrijwilligers en de relatie tussen verzorgers, bewoners, familie en naasten. Hoe kun je met elkaar een zorggemeenschap creëren waar je in goed overleg afspraken maakt over wensen en behoeften van bewoners? Wat is er mogelijk en hoe kan dit georganiseerd worden? Hiervoor heb je goed geschoolde medewerkers nodig, maar ook heldere afspraken over wie wat doet en wat dat kost. Vereniging Het Zonnehuis helpt zorglocaties in de Zonnehuis Groep om waardige zorg zichtbaar te maken in de praktijk. Daar gaat het nieuwe bestuur zich op concentreren!

De vijf nieuwe bestuursleden van Vereniging Het Zonnehuis (van links naar rechts): drs. Trudy Siegerink, mr. Maarten den Ottolander (voorzitter), drs. Henk van der Stelt (penningmeester), drs. Paul van Waning, drs. Wendela Sandberg.

MIJN TIJD VOOR DE ZORG

Via deze website vragen zorgaanbieders (via hun brancheorganisatie ActiZ) aandacht voor hun belangrijke werk. Iedereen die bij de zorg betrokken is, als cliënt, mantelzorger, vrijwilliger of zorgverlener, vindt er nieuws en informatie. Bovendien is het een platform om

meningen en ervaringen te delen. Zonnehuis Groep-voorzitter Mark Janssen heeft er een artikel geplaatst waarin hij pleit voor verandering waarbij 'de dialoog' centraal staat. Hij ventileert aldus zijn mening over waardige zorg en sitebezoekers kunnen daar direct op reageren. Kijk op www.mijntijdvoordezorg.nl

DOMOTICA CONGRES

Zijn elektronische voorzieningen ('domotica') een volwaardige vervanging voor traditionele vrijheidsbeperkende maatregelen zoals de Zweedse band? En dragen zulke elektronische alternatieven bij aan de kwaliteit van leven van bewoners? Ideon Dementie Professionals organiseert samen met het VU medisch centrum op 14 december 2010 een symposium over de voors en tegens van domotica als alternatief voor fysieke vrijheidsbepanking.

Meer informatie over dit symposium vind je binnenkort op www.ideon-dementie.nl

ZONNEHUISGROEP AMSTELLAND:**HOOG(S)TEPUNTEN**

Zonnehuisgroep Amstelland beleefde met haar nieuwbouw een paar hoogtepunten in heel korte tijd. Op 10 juni bereikte het nieuwe Zonnehuis Amstelveen het hoogste punt. De ruime éénpersoonskamers voor mensen die verpleeghuiszorg nodig hebben, verwelkomen in het voorjaar van 2011 hun bewoners. Het Zonnehuis Westwijk bereikte op dinsdag 11 mei het hoogste punt. Straks kunnen de bewoners hier verpleeghuiszorg krijgen in de vorm van kleinschalig wonen. Het hoogste punt van woonzorgcentrum De Luwte volgde op 20 september.

ZONNEHUIS THUIS

Zonnehuis Thuis is een voorbeeld van de gezamenlijke huisstijl Een Zonnehuis in de dagelijkse praktijk. Zorgcombinatie Nieuwe Maas uit Vlaardingen laat op deze manier zien dat zij onderdeel uitmaakt van de Zonnehuis Groep, een landelijk samenwerkingsverband van zes zelfstandige zorgorganisaties die herkenbaar zijn in hun lokaal regionaal ondernemerschap.

NIEUWBOUW ZORGGROEP**APELDOORN EN OMSTREKEN**

Zorggroep Apeldoorn en omstreken heeft met De Goede Woning een samenwerkingsovereenkomst getekend. De jongeren van de jongerenafdeling en -dagbehandeling verhuizen namelijk per 2011 naar dok Zuid. Op deze nieuwe locatie krijgen de ongeveer dertig cliënten een eigen kamer met moderne faciliteiten. Daarnaast verplaatst ook de dagbehandeling jongeren naar deze locatie. Een andere ontwikkeling betreft de Witte

ONJUIST

Helaas is in de kerncijfers van de Zonnehuis Groep (Sr.1, pag.23) een fout geslopen. De juiste cijfers zie je in de aangepaste tabel hiernaast. Op de website www.jaarverslagenzorg.nl vind je onder het kopje Archief de overige gegevens per locatie.

KERNCIJFERS ZONNEHUIS GROEP

	Omzet	Resultaat	Bedden	Fte	Locaties	Vrijwilligers
Stichting Zonnehuisgroep Amstelland	50 mln	1,62 mln	633	699	6	316
Stichting Zorggroep Apeldoorn e.o.	68 mln	2,2 mln	892	1130	15	750
Stichting Zorgcombinatie Nieuwe Maas	32 mln	2,6 mln	438	444	3	561
Stichting QuaRijn	38 mln	0,983 mln	526	600	9	700
Stichting Zonnehuisgroep Noord	73 mln	0,044 mln	1500	1081	18	1100
Stichting Zorgcombinatie Zwolle	31 mln	0,65 mln	433	440	5	457
Totaal	292 mln	8,097mln	4422	4394	56	3884

Wolken. In dit nieuwbouwproject heeft Zorggroep Apeldoorn en omstreken een unit met vier 'huisjes' voor kleinschalig wonen. Elk 'huisje' biedt plaats aan zes cliënten. Naar verwachting kunnen zij hier in november 2010 hun intrek nemen.

Robert snijdt de taart aan: dok Zuid, we komen eraan.

THUIS ZIJN

Met Thuis Zijn willen de auteurs de geheimen van waardige zorg onthullen. Waardige zorg voor kwetsbare mensen in hun laatste levensfase. Tien bestuurders en directies vertellen over hun zorgen om waardige zorg te realiseren. Bovendien bespreekt het boek vijf verpleeghuiszorg-initiatieven die min of meer vernieuwend zijn. Bewoners en familieleden komen hier ook aan het woord.

Thuis Zijn is te koop voor 12,50 euro en te bestellen via:
info@vereniginghetzonnehuis.nl

Thuis Zijn

Staan voor waardige zorg
 Bestuurders aan het woord
 en verpleeghuizen in beeld

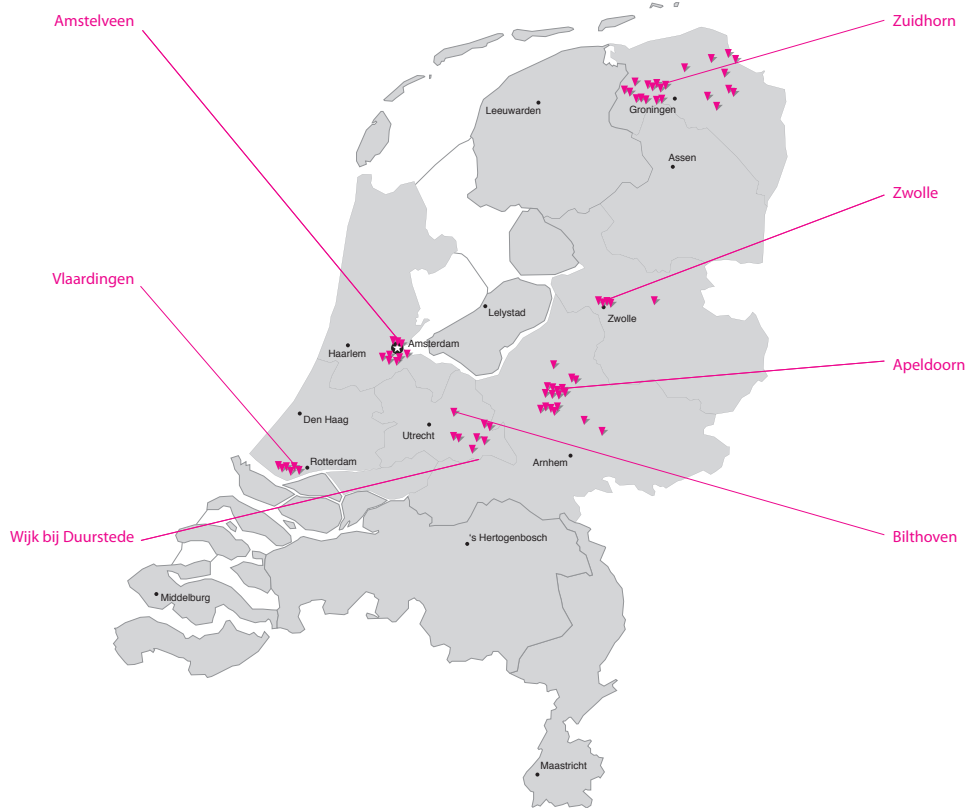

Tineke van den Klinkenberg
 Hetti Willemse

THUIS ZIJN, STAAN VOOR WAARDIGE ZORG
 Tineke van den Klinkenberg, Hetti Willemse
 Een uitgave van Vereniging Het Zonnehuis
 ISBN: 978-90-814125-3-7

ADRESSEN EN TELEFOONNUMMERS

STICHTING ZONNEHUISGROEP AMSTELLAND

Groenelaan 3
 1186 AA Amstelveen
 T (020) 545 17 17
 E info@zhga.nl
 I www.zhga.nl

STICHTING ZORGGROEP APELDOORN EN OMSTREKEN

Zuster Meyboomlaan 10
 7334 DV Apeldoorn
 T (055) 549 52 49
 E info@zgapeldoorn.nl
 I www.zorggroepapeldoorn.nl

STICHTING ZORGCOMBINATIE NIEUWE MAAS

Dillenburgsingel 5
 3136 EA Vlaardingen
 T (010) 475 95 95
 E info@nieuwemaas.nl
 I www.nieuwemaas.nl

STICHTING QUARIJN

Gansfortstraat 4
 3961 CR Wijk bij Duurstede
 T (0343) 45 94 60
 E info@QuaRijn.nl
 I www.QuaRijn.nl

STICHTING ZONNEHUISGROEP NOORD

Izarstraat 1
 9801 VH Zuidhorn
 T (0594) 50 85 10
 E info@zonnehuisgroepnoord.nl
 I www.zonnehuisgroepnoord.nl

STICHTING ZORGCOMBINATIE ZWOLLE

Zwartewaterallee 25
 8032 DZ Zwolle
 T (038) 4 574 574
 E info@zorgcombinatiezwolle.nl
 I www.zorgcombinatiezwolle.nl

STICHTING ZONNEHUIS GROEP

Professor Bronkhorstlaan 10
 Gebouw 86
 3723 MB Bilthoven
 Postbus 680
 3720 AR Bilthoven
 T (030) 22 96 070
 E info@zonnehuisgroep.nl
 I www.zonnehuisgroep.nl

VERENIGING HET ZONNEHUIS

Professor Bronkhorstlaan 10
 Gebouw 86
 3723 MB Bilthoven
 Postbus 680
 3720 AR Bilthoven
 T (030) 22 96 070
 E info@vereniginghetzonnehuis.nl
 I www.vereniginghetzonnehuis.nl

IDEON

Professor Bronkhorstlaan 10
 Gebouw 86
 3723 MB Bilthoven
 T (030) 22 96 050
 E informatie@ideon-dementie.nl
 I www.ideon-dementie.nl

Samen maken wij het verschil Word lid

Hoe vaak heb je niet gedacht: waarom doen 'ze' daar niks aan...?

Steun daarom de Vereniging in haar
inzet voor waardige zorg door lid
te worden.

Wat krijg je daarvoor terug?

Drie keer per jaar het magazine Sr.
Je ontvangt uitnodigingen voor
de bijeenkomsten die Vereniging
Het Zonnehuis organiseert. Je krijgt
korting op workshops, publicaties
en boeken. Voor slechts 25 euro per
jaar ben je al lid.

Meld je nu aan via
www.vereniginghetzonnehuis.nl